

Tyresö kommun
Kommunstyrelseförvaltningen
Ola Åkesson
Brottsförebyggande strateg
08-578 29 477
ola.akesson@tyreso.se

TJÄNSTESKRIVELSE

2018-11-12

1 (21)

Diarienummer

2017/KS0316 005

Kommunledningsutskottet

Ordförande uppdrag- minskad ungdomskriminalitet

Kommunstyrelseförvaltningens förslag till beslut till kommunstyrelsen

1. Återrapporteringen av uppdraget strategi för att motverka och förebygga ungdomskriminalitet noteras.

Kommunstyrelseförvaltningens förslag till kommunstyrelsen för beslut i kommunfullmäktige

2. Strategi mot minskad ungdomskriminalitet, innehållande handlingsplan innehållande mål, aktiviteter, verksamhetsansvar, medverkansansvar och samverkansaktörer antas.

Kommunstyrelseförvaltningen

Bo Renman
Kommundirektör

Britt-Marie Lundberg Björk
Chef Medborgarfokus

Sammanfattning

Kommundirektören har fått uppdraget att föreslå en forskningsbaserad strategi för att motverka och förebygga ungdomskriminalitet som sker på våra gator och i våra bostadsområden.

Strategin ska tydliggöra hur viktiga aktörer som föräldrar, polis, väktare, säkerhetsenhet, socialtjänst, skola, fritidsverksamhet, frivilligorganisationer och bostadsbolag ska agera för att tillsammans nå bästa effekt mot en minskad ungdomsbrottslighet och en ökad trygghet.

Förvaltningen har utrett och redovisar uppdraget.

I denna skrivelse ges till början en teoretisk bakgrund till varför brott sker, begreppet brottsprevention och brottsförebyggande åtgärder förklaras. Ordförandeuppdraget konkretiseras genom att den lokala lägesbilden tydliggörs.

Slutligen redovisas en strategi och en handlingsplan (se bilaga) där en målsättning anges, aktiviteter föreslås, vem eller vilka aktörer som ska ansvara för de förebyggande aktiviteterna, vilka aktörer som föreslås medverka och hur samverkan kan se ut. Vissa av aktiviteterna i handlingsplanen pågår redan idag och de övriga, ska ses som förslag på nya aktiviteter för att nå nya uppsatta mål.

Brottsförebyggande och de teoretiska grunderna

För att lättare skapa förståelse för brottspreventivt tänkande ges en teoretisk bakgrund till varför brott sker. Vad handlar brottsprevention om, vilka typer av brottsprevention finns och en redovisning av olika typer av brottsförebyggande åtgärder.

Rutinaktivitetsteorin

Det teoretiska bakgrunden till varför brott sker redovisas i den så kallade rutinaktivitetsteorin.

Man talar här om att det måste finnas tre stycken grundförutsättningar för att ett brott ska kunna begås och dessa är:

- En motiverad förövare
- Lämpliga objekt
- Avsaknad av kapabla väktare

När det sker förändringar i dessa grundförutsättningar, först då kan det ske förändringar i brottsutvecklingen. Dessa tre grundförutsättningar är bra att bära med sig när man talar om brottspreventivt tänkande.

Social och situationell brottsprevention

Den sociala brottspreventionen handlar om de brottspreventiva åtgärder som ligger bakom brottslighetens sociala orsaker. Detta kan handla om allt ifrån stöd under uppväxten, moral- och attitydfrågor, behandling, utbildning, skolgång, stöd till familjen eller sociala insatser till en utsatt stadsdel. Den sociala preventionen handlar mycket om att förändra attityden så att förövaren inte längre vill begå brott.

Den situationella brottspreventionen handlar om att de åtgärder som genomförs för att förändra de faktiska förhållanden som råder för att ett brott begås.

Det kan handla om allt ifrån brottsplatsens fysiska förhållanden, till tekniska åtgärder eller bevakning av en viss plats.

Under brottsprevention ingår även de åtgärder som görs för att lindra skadan efter ett brott. T.ex. ge stöd till brottsoffret eller frågor om skadestånd m.m. Sådana brottsförebyggande åtgärder handlar också om att förebygga rädsla hos människor att utsättas för brott och att öka trygghetskänslan hos människor. Otrygghetskänslor eller rädsla för att utsättas för brott förändrar människors beteende, och kan leda till att människor får försämrad livskvalité. Exempelvis påverkar det negativt genom att människor vägrar gå ut på kvällarna, eller att man väljer andra vägar till och från bussen. Rädslan för brott påverkar också i den bemärkelsen att man isolerar sig, vägrar inte eller vill inte anmäla brott. För att motverka denna rädsla för att utsättas för brott, krävs det gemensamma insatser av myndigheter och kommuner, som måste visa den rättvisa bilden av brottsligheten och otryggheten. Istället för att människor hela tiden måste förlita sig på medias svartmålade bild av samhället.

Preventionsnivåer

Man talar om tre typer av brottspreventionsnivåer, primärprevention, sekundär prevention och den tertiära preventionen.

Den första preventionsnivån den primära, handlar om de generella åtgärder och aktiviteter som riktar sig till hela befolkningen eller de aktiviteter som genomförs till t.ex. en hel skola eller liknande.

Den andra sekundära preventionen riktar sig till riskgrupper, riskpersoner. T.ex. om man genomför åtgärder mot en skolklass, där det föreligger problem och att man eventuellt börjat syssla med kriminella handlingar.

Den sista preventionsnivån, den tertiära handlar om åtgärder och aktiviteter som genomförs mot de personer som redan utfört kriminella handlingar, eller de åtgärder som genomförs för att stötta ett brottsoffer.

Brottsförebyggande insatser i teorin

Det finns en oändlig mängd kriminologiska teorier om varför brott begås. Vissa forskares teorier talar faktiskt mot varandra. Det finns med andra ord inget enkelt svar på varför brott begås eller vilka åtgärder som gör störst nytta för att förebygga brott.

Det finns som sagt rutinaktivitetsteorin som kan förklara hur ett brott kan uppstå i teorin. För att ge ett konkret exempel, tittar vi på brottet bostadsinbrott. För att ett bostadsinbrott ska ske, krävs det först och främst en motiverad gärningsman. Motiverad gärningsman är den första omständigheten av de tre som krävs. Vidare när det gäller lämpliga objekt, omständighet två av tre, så finns det gott om bostäder som är tomma dagtid då de flesta arbetar, och det finns sällan fysiska personer som vaktar bostaden. De fysiska personer som bor i bostaden är de så kallade kapabla vaktarna. Så med andra ord är det ganska enkelt att i teorin, förstå hur ett sådant brott kan uppstå med hjälp av rutinaktivitetsteorin.

För att hindra gärningsmannens motivation och attityd till att begå t.ex. bostadsinbrottet handlar det bland annat om att skapa goda förutsättningar för personen och att denna ska leva ett prosocialt liv. Det handlar om att ge aktuell person rätt grundförutsättningar, t.ex. en trygg uppväxt, möjligheten till utbildning, ha tillgång till ett arbete eller att ge möjlighet till goda fritidsaktiviteter. Ju tidigare ett barn eller ungdom får stöd och åtgärder för att leva ett prosocialt liv, dess bättre är det för att minska risken att dras in i brottsliga sammanhang.

Man brukar även nämna möten och kontakter med andra människor och institutioner som kan leda till en ökad social kontroll för att ge goda uppväxtförhållanden, vilket minskar antisociala beteenden, som i sin tur minskar risken för att hamna i brottslighet.

De personer som saknar dessa goda förutsättningar löper större risk för att hamna i fel sällskap och dras in i gängkonstellationer och börja syssla med kriminella handlingar.

För de personer som redan börjat syssla med kriminella handlingar eller dragits in i gängkriminalitet handlar det om att få till en förändring av personens liv.

En sådan förändring, kan ske då personen möter en ny partner, får ett arbete, får möjlighet till utbildning eller kanske bli religiös.

Den som begår brott saknar oftast självkontroll över sitt eget beteende. Denna oförmåga har oftast sin grund i uppväxten och har med uppfostran att göra. Den oförmåga till kontroll hos personer kan även bero på diagnoser av olika slag som t.ex. ADHD eller liknande.

Att förebygga brottslighet handlar många gånger om att människor inte ska se brottslighet som en möjlighet och att försöka bryta de moraliska värderingar som stöder ett kriminellt beteende. Att förebygga brottslighet handlar många gånger om en långsiktig process av social kontroll, att personen i fråga fått en god och stöttande uppfostran, rätt förutsättningar till utbildning och att personen fått möjlighet att genomgå utbildningar av olika slag.

I teorin talar man om de brottsförebyggande åtgärder som handlar om att öka personers anknytning till samhället, att de ska känna delaktighet till samhället och tro på samhällets legitimitet.

För kommunala verksamheter och myndigheter gäller det att i så stor utsträckning som möjligt, underlätta för barn och ungdomar, att delta i olika sorters organiserade fritidsaktiviteter. Det kan röra sig om allt ifrån olika idrottsföreningar eller andra sorters frivilliga organisationer.

Om barn och ungdomar tidigt deltar i sådana aktiviteter minskas risken radikalt att man dras in i dåliga sällskap där vuxenvärldens kontroll saknas.

Flera undersökningar visar att barn och ungdomar som deltar i organiserade fritidsaktiviteter registreras mer sällan för brottsmisstankar än de ungdomar som inte deltar i fritidsaktiviteter.

Ovan har exempel på den primära preventionen beskrivits. Den prevention som är allmänt riktad. Vidare följer exempel på sekundärprevention. Denna prevention riktar sig till riskgrupper av människor. Även här handlar det om att i så stor utsträckning som möjligt underlätta för människor att leva ett prosocialt liv t.ex. sådana aktiviteter som underlättar för riskgruppen när det gäller utbildning, arbete och organiserade fritidsaktiviteter.

Ett tydligt exempel på sekundära aktiviteter är att få riskungdomar att genomföra grundskolan. Först och främst handlar det om att få tillbaka de så kallade "hemmasittare" till skolan, sedan handlar det om åtgärder som genomförs för att elever ska få fullständiga betyg.

Riskungdomars brottslighet, påverkar viljan att genomgå skolan, men också dåliga skolresultat leder till större risk för att hamna i brottsliga sammanhang. Därför gäller det att tidigt identifiera de riskgrupper av ungdomar som har svårigheter med att genomföra sin skolgång. Det kan handla om att ge extra stöd till ungdomar som kommer från t.ex. socialt utsatta miljöer, till barn som kommer ifrån invandrargrupper där bristande språkkunskaper finns eller där man saknar studietraditioner. Det handlar också om åtgärder och extra stöd till de barn- och ungdomar som har olika diagnoser som t.ex. dyslexi, ADHD och liknande. Att underlätta för barn och ungdomar att genomföra sin skolgång är otroligt viktigt och en stor del av brottspreventionen. I USA har flera olika sorters specialanpassade skolor för riskgrupper av barn och ungdomar, visat på positiva resultat i undersökning för att förhindra brottslighet. I Sverige har inga liknande undersökningar genomförts, men flera indikatorer pekar på, att en god förskoleverksamhet leder till en lättare anpassning till skolan och därmed minskar risken för att barn och ungdomar hamnar i brottslighet.

Ett tydligt exempel på sekundär brottsprevention i Sverige som prövats i ett stort antal kommuner är de så kallade sociala insatsgrupper (SIG). Dessa handlar kort och gott om att samordna alla resurser kring ungdomar med olika sorters problematik (riskungdomar), t.ex. brottsproblematik eller droger. Här samlas olika aktörer för samordna resurser och åtgärder kring ungdomen, detta för att underlätta till ett prosocialt liv. Här samlas personal ifrån socialtjänst, skola, polis och beroendevård. Ett naturligt hinder för sådana aktörsgemensamma grupper när det gäller utbyte av information är den hårda sekretessen framförallt för socialtjänsten. Detta hinder kan hävas genom att föräldrarna till "riskungdomen" godkänner att informationen om barnet/ungdomen kan delas mellan myndigheterna. Detta för att underlätta för gemensamma preventiva åtgärder. Liknande aktörsgemensamma grupp som hanterar ungdomar i riskzon är SSPF. Här ingår även fritidsverksamheten.

En viktig del av brottspreventionen handlar som sagt om den informella kontrollen som utövas mellan vuxna och ungdomar. Denna kontroll utövas mellan personer som har en relation till varandra.

En del i denna kontroll är barnuppfostran, där de ungas värderingar och attityder får sin grund. I vissa fall kan föräldrar behöva olika former av stöd och vägledning i sin uppfostran. Oftast hamnar detta stödjande arbete hos socialtjänsten. Det kan ha formen av olika sorters föräldrautbildningar.

Det har genomförts en hel del undersökningar hur effektiva föräldrautbildningar egentligen är för att påverka barns uppfostran och vidare deras framtid. Genomgången av föräldrautbildningar visar på att den övervägande delen av föräldrastödsutbildningar eller programmen har en positiv effekt för barnets uppfostran. Det har visat sig att föräldrastödsprogrammen som riktar sig till föräldrar som har barn under 5 år, har störst effekt. Sådana program förebygger oftast antisocialt beteende hos barnen.

En annan generell brottsförebyggande metod eller insats är de olika antimobbingprogram som genomförs i skolorna. Forskningen påvisar väldigt goda resultat på minskad brottslighet, sedan olika antimobbingsprogram genomförts.

Mobbingen leder till att många barn och ungdomar mår väldigt illa både psykiskt och fysiskt. Många gånger leder den rent av till brottsliga handlingar. Så med andra ord att förebygga mobbing handlar många gånger om rent brottspreventivt arbete. Det har visat sig att i skolorna där effektiva antimobbingprogram genomförts har mobbingen minskat med mellan 17-23 procent. Vilket troligen också lett till minskad brottslighet.

I en del svenska skolor och förskolor har man använt sig av olika sorters våldsförebyggande program. Dessa program har antingen letts via skolpersonal eller av en kombination av vuxna och ungdomarna själva med stöd ifrån vuxna. Några exempel på sådana program presenteras senare i denna rapport.

I brottsprevention talas det om yttre kontroll, denna yttre kontroll handlar t.ex. om polis eller väktares bevakning av olika platser. Den effektivaste formen av sådan kontroll är när den använts som sekundär prevention. Detta innebär i korthet att polis eller väktare lägger mest brottsförebyggande resurser på de

mest brottsutsatta platserna, aktiviteter riktade till dessa, eller de platser där det befinner sig mest människor under vissa tider. Det är på dessa platser under vissa tider som det annars uppstår en stor del brottstillfällen. Likaså gör socialtjänstens yttre resurser mest nytta under t.ex. olika evenemang, på platser de där det befinner sig mest ungdomar under en begränsad tid. Andra viktiga inslag av, brottsförebyggande åtgärder eller aktiviteter av den mer halvformella kontrollen är t.ex. föräldravandringar eller då andra frivilliga organisationer befinner sig ute på gatorna. Det är svårt att säga hur pass stor inverkan dessa vandringar har på den faktiska brottsligheten men de främjar helt klart att den allmänna trygghetskänslan ökar, och med fler vuxna ute i samhället borde även minska benägenheten hos förövare att begå brott.

En annan brottsförebyggande metod som prövas i en allt större utsträckning är kameraövervakning av olika platser. Denna övervakning kan ses som att den formella sociala kontrollen ökar. Kameraövervakningen ska ha effekten att de ska avskräcka brottsutövare att begå brott på högt brottsutsatta platser, men också att kameraövervakningen ska leda till att fler personer döms för brott. Det har genomförts ett stort antal internationella studier på hur stora effekterna blir på de platser som blivit kameraövervakade. Det visar sig att kameraövervakningen leder till en viss nedgång i brottsligheten överlag, i snitt har brottsligheten påvisats gått ner med 16 procent. Dock kan det konstateras att kameraövervakning har fått mest effekt på platser som t.ex. parkeringsplatser, där har brottsligheten gått ner med över 50 procent. I centrumområden och bostadsområden har man konstaterat att kameraövervakningen fått små effekter. För att kameraövervakningen ska få störst effekt bör den kompletteras med andra brottsförebyggande åtgärder. En svensk studie, som studerat kameraövervakningens effektivitet visar också på små brottsliga nedgångar, dock visar det att trygghetskänslan ökat hos allmänheten. Kameraövervakningen hjälper också till i polisens utredningsarbete. Den kan också vara ett stort hjälpmedel för att styra polisens problembaserade arbete. Polisens användande av kameraövervakning, får störst effekt då den kombineras med att poliser fysiskt övervakar och styr kameraövervakningen, samtidigt som man direkt kan styra de operativa resurserna.

Den lokala lägesbilden för Tyresö gällande ungdomar och brottslighet

Till att börja med när man talar om ungdomsbrottslighet i detta sammanhang syftar man på sådana brott som ungdomar i 15-20 -årsåldern begår, framförallt brottsbalksbrott. Ungdomsbrottsligheten domineras allmänt av skadegörelsebrott, stöldbrott och narkotikabrott. Överlag är det ett större antal ungdomar som begår enstaka brott, medan det är några få ungdomar som begår ett flertal brott. De flesta ungdomar begår ett enstaka brott, för sedan leva upp till goda moraliska värderingar, och fortsätter inte med brottsliga handlingar.

Vanligaste brotten med högst andel unga misstänkta nationellt:

- Skadegörelse 30 %
- Stöldbrott 25 %
- Narkotikabrott 26 %

För att kunna genomföra en effektiv strategi mot ungdomskriminalitet krävs det först och främst en noggrann inventering hur den lokala problembilden ser ut i Tyresö. Det kan också sägas att den lokala lägesbilden inventeras vilket betyder i korta drag, att rådande förhållanden inventeras och en informationsinsamling sker. En lägesbild kan även innehålla inslag, om hur man uppskattar att brottsutvecklingen kommer att utvecklas sig över tid. En sådan framtida spekulering om brottsutveckling kan bygga på information om omvärldsbevakning, befolkningssammansättning, den allmänna samhällsutvecklingen, kriminella nätverks etablering.

När brottsligheten inventeras kan man titta på brottsstatistik, trygghetsundersökningar, drogvaneundersökningar, skolundersökningar. Den kanske mest rättvisa bilden om hur det verkligen ser ut, får man troligen via självdeklarerade undersökningar som görs, t.ex. skolenkäter och liknande. Exempel på sådana är den tidigare nationella skolenkäten som genomförts senast 2015 men även den regionala Stockholmsenkäten som görs vartannat år, kan ge en mycket rättvis bild om hur ungdomsbrottsligheten ser ut. Man kan även till viss del få information från socialtjänsten hur brottsligheten ser ut lokalt. Man kan också titta på kostnader för t.ex. skadegörelser som drabbar

kommunala verksamheter. Nackdelen med att bara titta på den ”vanliga” brottsstatistiken är att det under en del brottskategorier finns ett mycket stort mörkertal. Detta med anledning av att människor inte vill, eller vågar anmäla. Särskilt vid ungdomsbrott, finns troligen ett mycket stort mörkertal.

Det är svårt att få en exakt bild av hur många av Tyresös totala antal brott som begås av ungdomar. Om man ser på brottsstatistiken ifrån Brottsförebyggande rådet, redovisas totalt antal anmälda brott för Tyresö kommun. Statistiken talar inte om vilka som ligger bakom brotten, och hur många av brotten som klarats upp. Inte heller ifrån polisens generella brottsstatistik går det att utläsa vilka gärningspersoner som ligger bakom de lokalt anmälda brotten.

Om man tittar på kriminalstatistiken (personer lagförda för brott) som Brå sammanställt, är denna nationell och inte heller lokal. Denna statistik ger ändå en ganska bra bild av lagföringsbesluten, avseende åldersfördelningen. Här kan man konstatera att de personer som dömts för brott i ålderskategorin 15-20 år utgör 20 % av de totalt antal dömda personerna alla ålderskategorier. Det skedde en ökning av dömda personer i ålderskategorin 15-17 år mellan 2016 och 2017 med cirka 5 %. Det kan dock konstateras att det sedan 2008 skett en stor minskning avseende unga dömda personer. När det gäller kategorin unga dömda personer 15-17 år gamla var minskningen 41 procent jämförelsevis år 2017 med år 2008 och i ålderskategorin 18-20 år var minskningen 27 procent. Vad denna minskning beror på har inte utretts i detta uppdrag.

Om man tittar på statistiken för misstänkta personer för brott, redovisas även denna nationellt. Vad gäller definitionen, skäligen misstänkt person, är det en straffmyndig person som av polis, åklagare eller annan brottsutredande myndighet har misstänkts för brott med som lägst misstankegraden skäligen misstänkt. Hur många personer som misstänks för brott under ett år påverkas av många faktorer. Ytterst beror nivån på hur vanligt förekommande brottet är och i vilken utsträckning det upptäcks och anmäls. Dessutom krävs att det finns en misstänkt person identifierad, vilket i sin tur kan påverkas av de brottsutredande myndigheternas prioriteringar och arbetssätt. Andelen brott där det finns en misstänkt person varierar både mellan och inom olika brottstyper.

Om man ser statistiskt hur åldersfördelningen ser ut så kan det konstateras att ungdomar som misstänks för brott (15-20år), utgör 21 procent av det totala antalet misstänkta personer. Andelen unga misstänkta personer har ökat marginellt de senaste tio åren sett till befolkningsmängden.

När man analyserar den nationella brottsstatistiken, konstaterar man att den inte redovisas på kommunal nivå, avseende misstänkta eller dömda personer, avseende åldersfördelning. Men med hjälp av denna statistik får man ändå en ganska bra bild hur åldersfördelningen ser ut gällande ungdomsbrottslighet som även kan tillämpas på kommunal nivå. Det finns inga tecken på att statistiken kan skilja sig nämnvärt åt, gällande den nationella och för Tyresös kommuns del.

Några siffror som har kunnat användas i detta uppdrag kommer ifrån polisområde Nacka, där Tyresö ingår.

Följande statistik har redovisats ifrån polisen, gällande antal brottsanmälningar, där personer under 18 år bedömts vara skäligen misstänkta för brott. Det är viktigt att påtala att den skäliga misstanken, betyder inte att personen dömts för brottet, utan att det under utredningens gång, framkommer konkreta omständigheter som talar för att personen kan ha begått brottet. För år 2017 fanns 217 stycken misstankar för personer under 18 år för Tyresö kommuns del. Året innan var siffran 169 stycken misstankar. Vilket tyder på en stor procentuell ökning för Tyresö kommun. Av de 217 stycken misstankarna för personer under 18år, gällde 63stycken av dessa narkotikabrott. Året innan 2016 var siffrorna för narkotikabrott, personer under 18 år som var skäligen misstänkta, 32 misstankar. Det innebär nästan en ökning på 50 %.

Exakt vad denna ökning beror på är inte fastställd. Det kan dock konstateras att narkotikabrotten uteslutande rapporteras av polisen, så det kan bero på att man prioriterat att rapportera en större del unga för narkotikabrott mot tidigare år.

Frågan är om attityden hos ungdomar har förändrats när det gäller synen på narkotika. I Tyresö har man tidigare genomfört en årlig lokal drogenkät. I denna lokala enkät svarar ungdomarna för åren 2014-2016 i årskurs nio, att cirka 6-9 % provat narkotika. I samma enkät svarar Tyresös gymnasieelever årskurs två, att mellan 20-25 % någon gång testat narkotika. I fortsättningen kommer

Tyresö ingår i Stockholmsenkäten. Detta underlättar för jämförelse mellan Tyresö och andra kommuner.

En annan enkät som är intressant att analysera med anledning av detta uppdrag är den nationella skolenkäten för årskurs nio elever, som tidigare genomförts av Brå. Den senaste genomfördes 2015. I denna kan man utläsa flera intressanta statistiska siffror.

Här kan man konstatera att nästan 50 % av de svarande eleverna blivit utsatta för något brott under de senaste tolv månaderna. De vanligaste brotten man utsatts för är stöld, misshandel, fridsbrott, hot, sexualbrott.

När det gäller vilka brottsplatser som är vanligast är det ofta i skolmiljön som elever utsätts för brott. De flesta misshandelsbrott, en hel del hot och lindrigare fall av sexualbrott sker här enligt de svarande i enkäten.

Annars sker många fall av hot och trakasserier via sociala medier.

När eleverna i denna enkät tillfrågades om man själv begått brott under de senaste tolv månaderna, svarade nästan intill 50 % av eleverna att man begått ett brott de senaste tolv månaderna. De vanligaste brotten man begått var stöldbrott, skadegörelse, våldsbrott och narkotikabrott. Killarna var något mer brottsbenägna än tjejerna.

Under hösten 2018 redovisas Stockholmsenkäten som blir intressant att analysera gällande ungdomsbrottslighet lokalt för Tyresös del.

Till ärendet återfinns två bilagor: Strategi för att minska ungdomskriminalitet samt handlingsplan mot ungdomskriminalitet med inriktning ANDT, våldsförebyggande och förebyggande mot skadegörelse.

I handlingsplanen konkretiseras förslag på olika målsättningar, vilka aktiviteter som kan användas för att nå målen, vilken aktör som är ansvarig för målet, vilka aktörer som kan medverka för att nå målet och hur samverkan kan se ut. Några av aktiviteterna förklaras närmre nedan.

Föräldrautbildningar

I handlingsplanen ges exempel på två typer av beprövade föräldrautbildningar. Det nämns föräldrautbildning enligt ABC (Alla barn i centrum). Denna föräldrautbildning har bland annat använts inom Stockholm stad. Föräldrautbildningen bedrivs genom fysiska träffar, vid fyra tillfällen, under två månader. Utbildningen handlar bland annat om hur föräldrar kan främja sitt barns självkänsla, hur man ska stärka relationerna inom familjen och hur konflikter kan förebyggas. Utbildningen bygger på information, diskussion och övningar och filmvisning. Materialet i utbildningen har skapats efter forskning och är väl beprövat. Genom utbildningen får föräldrarna en vägledning i sitt föräldraskap.

Nästa föräldrautbildning som ges som exempel är föräldrautbildningen KOMET. Även denna utbildning anses av forskningen som väldigt framgångsrik. Den riktar sig till föräldrar och lärare. Utbildningen riktar sig till de som har barn eller arbetar med barn i ålderskategorierna 3-11 år eller 11-18 år. Utbildningen handlar om att lära ut verktyg som ska leda till mindre bråk och konflikter i hem och i skolan. Det handlar om förbättra kommunikationen med barnet och bygger bland annat på att den vuxne måste förändra sitt beteende för att minska problemen. Kometutbildningen anses minska problem i hemmet med barnen upp till 40 %. Vilket i sin tur förebygger antisociala sidor hos barnet, vilket främjar en god och trygg uppväxt. Utbildningen bedrivs under 11 veckor med en fysisk träff en gång i veckan.

Tillsammans för orten

Är ett privat företag, AD tillsammans som under flera år agerat projektledare och genomfört framgångsrika projekt tillsammans med olika kommuner i särskilt utsatta områden. Projekten har bestått av sommarjobbprojekt, där ungdomar har fått sommarjobba, med inriktning mot en förbättrad social stadsutveckling och trivsammare utemiljö. Ungdomarna som sommarjobbat har genom sitt första arbete, fått en ökad framtidstro och genom att arbeta i sitt eget hemområde fått en större ansvarskänsla för sitt eget område. Detta med mål, att

minska brottsligheten i det egna området och öka tryggheten. Konceptet bygger på tre fokusområden:

- Fysisk upprustning
- Individuell livskvalitet
- Gemenskap i området.

Tillsammans konceptet har genomförts i områdena Hovsjö, Vårby, Huddinge och Skogås. Tillsammans projekten har skett i samverkan med polisen, räddningstjänsten, fritidsgården, biblioteket, svenska kyrkan, kvinno- och pensionärsföreningar. Dessa projekt har lett till ökade goda relationer mellan ungdomar, myndigheter och föreningar. Många av ungdomarna har genom projektet fått sitt första arbete, man har även haft möjlighet att testa på att leda andra ungdomar då projekten har fortsatt nästkommande sommar. Företaget AD tillsammans är projektledare för det ”brottsförebyggande” konceptet tillsammans för orten. I Huddinge finansierades projektet genom kommunala medel, tillsammans med medel ifrån de lokala kommunala fastighetsägarna men även med medel ifrån de privata fastighetsägarna. En rapport om konceptet har skrivits av FoU Södertörn som sammanfattar projektet tillsammans i Vårby 2016.

Samverkansformer genom sociala insatsgrupper SIG eller SSPF

Dessa samverkansformer handlar om att samordna alla offentliga resurser till ungdomar i riskzonen. Medverkande aktörer i SSP är skola, socialtjänst, polis och även fritidsverksamheten i SSPF.

Denna samverkan riktar sig till ungdomar som har t.ex. stora problem i skolan, har drogproblematik eller har hamnat i brottslighet. Verksamheten brukar riktas till ”riskungdomar” i 12-18- åldern.

Samverkan gör det möjligt att kraftsamla för barnet eller ungdomen tidigt så att problemen inte ska eskalera. I denna samverkan utbyts information mellan varandra och förebyggande åtgärder (en inhandlingsplan) väljs efter den individuella problembilden.

Samverkan kan genomföras genom att vårdnadshavare godkänner att sekretessbestämmelser bryts, så att de olika aktörerna kan utbyta informationen fritt mellan varandra till barnet eller ungdomens bästa.

I kommuner där SSP eller SSPF bedrivs med denna samverkansstyp kopplas en insatsgrupp in då en förälder, skolan eller annan vuxen kontaktar samverkansgruppen.

En social insatsgrupp kan kopplas in då aktuell problembild råder för ett barn eller ungdom. Ofta är det flera omständigheter i punktlistan nedan som gäller för "riskungdomen" som gör att den sociala insatsgruppen kontaktas.

- Svårigheter att koncentrera sig i skolan.
- Hög frånvaro från skolan.
- Aggressivt beteende.
- Vänner som begår brott.
- Barnet eller ungdomen har begått ett brott själv.
- Vänner som använder droger.
- Barnet eller ungdomen har tagit droger själv.
- Barnet eller ungdomen saknar en positiv fritidsaktivitet.
- Ofta krävs flera saker för att en ung person ska hamna i kriminalitet eller drogmissbruk - inte bara en.

"Tyresöpolarna" med Nackapolarna och Värmdöpolarna som exempel

Både i Nacka och Värmdö kommun bedrivs en såkallad polarverksamhet. Polarna i Nacka, är en del av socialtjänstförvaltningen. Polarna i Nacka är kommunens förebyggande och uppsökande verksamhet med mål att skapa trygghet för Nackas ungdomar. Polarna Nacka rör sig ute på gator och torg bland ungdomar på fredag- och lördagskvällar och nätter samt på stora ungdomshelger, antingen till fots eller med polarbussen.

För närvarande består Polarna Nacka av 5 vuxna heltidsanställda ungdomssamordnare och cirka 20 timanställda lokalt förankrade Nackaungdomar i åldrarna 17–19 år. Dessa ungdomar kallas *Polare*. Målet med att använda *Polare* i fältarbetet är dels för att öka ungdomsinflytandet i kommunen och att visa att ungdomar kan vara förebilder och en positiv kraft i samhället.

En stor fördel med att ha anställda ungdomar är att de har unik kunskap om hur det är att vara ungdom i dagens samhälle (Nacka i det här fallet), de vet var saker händer, de har ett stort kontaktnät och känner, eller känner till många av de ungdomar som möts på fältet. Polarungdomarna har ett mycket stort socialt kapital som verksamheten kan dra nytta av i sin yttre operativa verksamhet. De får lättare reda på när något evenemang är på gång, när och var det ska samlas ungdomar i olika sammanhang

Polarverksamheten ska bidra i samverkansarbetet mellan skola, socialtjänst, polis, räddningstjänst, religiösa samfund, andra föreningar. Polarverksamheten kan ta åt sig enklare förebyggande åtgärder/aktiviteter och kan bidra i t.ex. SSPF verksamheten. Verksamheten bedrivs mestadels som fältarbete där två stycken ungdomssamordnare tillsammans med ”polarungdomar” åker runt över hela kommunen under helgkvällar och nätter. Polarverksamheten ska verka trygghetsskapande, drogförebyggande och brottsförebyggande.

Våldsförebyggande program MVP och Tåget

Dessa två våldsförebyggande program har bland annat använts i Botkyrka kommun. Programmen har ansetts varit väldigt framgångsrika när det gäller bland annat att förebygga våld i skolorna.

MVP står för Mentors in violence prevention. Det är ett våldsförebyggande program som till en början utvecklades i USA. Sedan har det använts i ett stort antal länder. I Botkyrka har man använt sig av programmet i ett antal högstadieskolor och på gymnasiet.

Programmet i Botkyrka består av 11 stycken lektioner som handlar om att förebygga våld. Lektionerna handlar mycket om att diskutera olika scenarion, åskådrollen när det gäller våldssituationer, och stereotypa genusnormer. Målet med lektionerna är att ungdomarna i större utsträckning ska agera mot våld i sin vardag.

På varje skola i Botkyrka där man använt sig av programmet MVP har man startat upp en grupp, bestående av nyckelpersoner som ytterst ska ansvara för programmet på skolan. Nyckelpersonerna består av skolpersonal, polis, socialtjänst och även räddningstjänsten medverkar numera.

Gruppen med nyckelpersoner har i sin tur rekryterat elever från årskurs åtta (mentorer) som sedan i årskurs nio har till uppgift att utbilda elever i årskurs sex i det våldsförebyggande programmet. Mentorerna får utbildning och stöttning för att senare själva kunna hålla i lektionspassen. Mentorerna (årskurs nio-eleverna) får själva hålla i lektionspassen för årskurs sex eleverna men de har stöttning ifrån vuxna lärare eller annan personal. Tanken är att mentorerna ska vara goda förebilder åt yngre elever genom att själva utmana de stereotypa normer som råder. Samtidigt får mentorerna, personlig utveckling, de får prova på att leda andra och får på så vis träning i ledarskap. I just Botkyrka är det elever som hållit i lektionspassen för andra elever. I några andra kommuner har man valt att lärarna själva agerat mentorer och ansvarat för lektionspassen.

Som sagt MVP:s huvudsakliga mål är förebygga våld i skolan. Programmet får även effekter utanför skolan, då man anser att det förebygger våld även på andra arenor, då man anser att ungdomars attityder och normer förändras.

Botkyrkas andra program ”I åget” liknar MVP. Det riktar sig i stället till de yngre barnen i förskoleklass till årskurs tre på lågstadiet.

Även detta program handlar om att förebygga våld. Pedagogerna (lärarna) handleder barnen igenom lektionspassen som handlar om att diskutera vad våld är, hur man kan förebygga våld, vad man ska göra om man upptäcker våld m.m. Lektionsinnehållet består till stor del av filmer med olika scenarion, som barnen sedan får diskutera.

Även föräldrar bjuds in till träffar för att medverka och prova på lektionsupplägget i "Tåget". Detta kan kombineras med föräldrastödutbildningar. I Botkyrka har en samverkan skett mellan socialtjänstförvaltningen och Barn- och utbildningsförvaltningen för införa programmet. Programmet "Tåget" har genomförts på flera olika grundskolor i Botkyrka.

Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED)

CPTED är en teori som handlar om att utforma den fysiska miljön på ett sådant sätt så att brott förebyggs. Grunden till teorin uppkom på 70-talet. Tanken är att man ska använda sig av teorin vid nybyggnation eller vid ombyggnation av olika offentliga miljöer och platser för att minska risken för brott och för att öka tryggheten. Helt enkelt handlar det om att göra en plats mindre attraktiv för en motiverad gärningsman.

Det kan handla om att ha med sig teorin vid en nybyggnadsfas, planera arkitekturen efter att förebygga brott, det kan handla om åtgärder för att förändra en plats, genom att ta bort växtlighet eller att förändra och förbättra belysning på en viss plats. Man brukar tala om att CPTED bygger på sex olika grundprinciper eller omständigheter som ingår i konceptet för att minska risken för brott.

Dessa är:

- **Territorialitet**
Handlar om ett större ansvarstagande ifrån de boende för ett visst område eller en viss plats. Det handlar också om att tydliggöra gränser för ett visst område t.ex. barriärer runt ett område eller att tydligare markera entréer intill ett område som skiljer det offentliga rummet med det privata.
- **Tillträdeskontroll**
Genom att t.ex. installera porttelefoner eller koder till dörrar eller grindar som begränsar tillträdet till ett område.
- **Övervakning**

T.ex. att man bygger och planerar byggnader så att de boende ska ha en god uppsikt över en viss plats, t.ex. en parkeringsplats eller parkmiljö. Det kan också handla om att ha lämplig belysning så att miljön känns trygg och inte möjliggör för en gärningsman att dölja med hjälp av mörkret för att genomföra brott.

- **Försvårande av brottsgenomförande**

T.ex. genom lås, larm, staket inom ett visst område eller plats.

- **Image**

Handlar om att en plats som vara attraktiv, detta genom att en plats är ren och städad, att trasiga föremål lagas, att utbrända bilar plockas bort så fort så möjligt.

- **Aktivitetsstöd**

Handlar om ändra, genomföra åtgärder som syftar till att platser blir mer attraktiva och tillgängliga för fler människor. Det kan handla om att göra trivsammare mindre torgytor, bygga lekplatser, förlägga busshållplatser eller starta ett café på en plats för att locka till sig fler människor. Om man får fler människor att uppehålla sig på vissa platser, minskar risken för brott och miljön känns tryggare i allmänhet.

- **På senare tid, har man även diskuterat sådana åtgärder som genomförs i bostadsområden som skapar bättre gemenskap i bostadsområdet.** Det kan handla om grannsamverkan eller andra sammanslutningar för att man tillsammans ska öka tryggheten genom gemenskap.

Cannabisprogrammet

Socialtjänsten erbjuder cannabisprogrammet till de personer som har ett missbruk av cannabis. Cannabisprogrammet pågår under sex veckor och ska leda till att aktuella personer som genomför programmet ska sluta missbruka. Cannabisprogrammet har mestadels varit inriktat till personer som är över 18 år. Process pågår med att starta cannabisprogram inriktat till personer som är under 18 år. Framöver är det tänkt att socialtjänsten och Mini Maria (Beroendevården) ska samarbeta i större utsträckning. Minst en behandlare ska sitta fysiskt tillsammans på Mini Marias mottagning i Tyresö. Då ungdomar

genomgår cannabisprogrammet erbjuder man samtidigt familjen familjestöd alternativt föräldrastöd.

Cannabisprogrammets uppbyggnad

Socialtjänsten får kännedom om att en individ är i behov av stöd och hjälp när det gäller sitt missbruk av cannabis. Individ erbjuds cannabisprogrammet för att komma ur sitt missbruk.

Cannabisprogrammets innebörd i korta drag:

Uppstartsmöte med aktuell person/missbrukare tillsammans med familjebehandlare.

Aktuell person får lämna urinprov. Sedan fortsätter fysiska träffar, en gång i veckan, under sex veckor. Träffarna handlar om kartläggning, samtal, motivation, fysiska men, risk- och skyddsfaktorer, nätverkskarta, stöttning, framtid. Efter sex veckor avslutsmöte. Uppföljningsmöte sker efter två månader.

Bilagor

Till ärendet återfinns två bilagor: Strategi för att minska ungdomskriminalitet samt handlingsplan mot ungdomskriminalitet med inriktning ANDT, våldsförebyggande och förebyggande mot skadegörelse.